

Asia: VN/27997/2023

Lausuntopyyntö Kansallisesta ruokastrategiasta 2040

Luku 3.1: Reiluus ja kannattavuus

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.1: Kannattavuus ja reiluus

Jo tällä hetkellä alkutuotannon parissa työskentelevien keski-ikä on varsin korkea ja seuraava sukupolvi pitkälti suuntautunut muille aloille, mistä jatkajia on haasteellista houkutella enää palaamaan alkutuotannon pariin. Jotta tuotannon jatkuvuus saadaan varmistettua, on alan todellinen kannattavuus sekä yleinen kannattavuusmielikuva saatava pikaisesti paremmalle tasolle. Tuotantoa ei voi rakentaa pitkälti tukipolitiikan varaan, vaan tuotteiden todellisia kustannuksia on jyvitetävä tuotteista alkutuottajalle maksettavaan hintaan.

Strateginen tavoite 1: Arvonlisä jakautuu aiempaa tasaisemmin ruokaketjussa

Huomioita ja havaintoja

Jotta arvonlisä jakautuisi oikeudenmukaisemmin ruokaketjussa, on käytävä avointa keskustelua siitä, mikä on kunkin ketjun lenkin osuus tuotantokustannuksista ja mistä ne syntyvät. Samaan keskusteluun on liitettävä se, miten ja missä olosuhteissa kaupasta löytyvä ruoka on tuotettu - mikä arvo annetaan sille, että ruoka on kestävä kehityksen (ekologinen, ekonomisen ja sosiaalisen kestävyys) periaatteiden mukaisesti tuotettua?

Strateginen tavoite 2: Ruokavienti ja kansainvälinen kilpailukyky kasvaa

Huomioita ja havaintoja

Suomalainen ruokavienti ei pärjää kilpailussa, jos viedään raaka-aineita ja massaa. Viennin pitää erottua ja erikoistua. Yksi hyvä mahdollisuus ruokaviennin arvon lisäämiselle on luomutuotteiden jalostusasteen ja määrän nosto sekä niiden vienti maailmalle. Pohjoinen sijaintimme tarjoaa paitsi haasteita, myös hyviä mahdollisuuksia luomutuotannon kehittämiseen ja ne tulee hyödyntää. Monessa muussa maassa kemiallisten tuotantopanosten käyttömäärät ovat korkeampia ja kuluttajat näkevät selkeämmin eron tavanomaisen ja luomutuotannon välillä. Jos markkina kasvaa muualla kuin kotimaassa, ei sen tule tarkoittaa tuotantotavan alasajoa vaan ovien avaamista viennille.

Strateginen tavoite 3: Ruoka-ala on houkutteleva ja reilu

Huomioita ja havaintoja

Tulisiko julkisessa keskustelussa tuoda enemmän esille sitä, mikä on ruoan merkitys ihmisille? Miksi sillä on väliä, mitä syödään ja miten se on tuotettu? Voisiko julkinen sektori näyttää mallia?

Ruoka-alaa ja ruoantuotantoa on tuotava tutuksi jo kouluissa. Tällä hetkellä harvalla lapsella on enää kosketusta todelliseen ruoantuotantoon - ruokahan ostetaan kaupasta. Voiko perusopetukseen sisällyttää jotain kosketusta ruoantuotantoon vaikka maatilajakson, oman kasvimaan tai edes ruukkukasvatuksen ja vierailujen muodossa? Mikä on peruskoulun kotitalousopetuksen tai muiden oppiaineiden rooli tässä houkuttelevuuden nostossa?

Strateginen tavoite 4: Tuotantoeläinten hyvinvointi lisääntyy ja lisää väliotsikko

Huomioita ja havaintoja

Tämän päivän tuotantoeläinten olosuhteisiin liittyvä tietämys tulee päivittää kansalaisten tietoon. Usein mielikuva tuotantoeläinten oloista pohjautuu vanhaan tietoon tai kohu-uutisten kautta välitettyyn. Jo koululaisten (ja myös aikuisten) tulee saada mukaan ajantasaista ja realistista tietoa siitä, miten eläintuotteet on tuotettu. Jos halutaan ylläpitää jonkinasteista proteiiniomavaraisuutta, meillä on oltava myös eläintuotantoa ja se on toteutettava mahdollisimman hyvin eläinten hyvinvointi huomioiden. Yhtenä mahdollisuutena tähän on tukea luonnonmukaisen kotieläintuotannon kehitystä., koska siinä eläinten hyvinvointivaatimukset ovat korkeammalla tasolla - ja tuottajat motivoituneita parantamaan hyvinvointia entisestään.

Strateginen tavoite 5: Reilu datatalous luo arvoa ruokajärjestelmään

Huomioita ja havaintoja

Datatalouden hyödyntäminen kannattaa huomioida myös erilaisten ruokapalveluiden yhteydessä. Tänä päivänä tietoa on helppo jakaa ruokapalveluiden käyttäjille ja siitä kannattaisi ottaa aiempaa enemmän hyötyä irti. Myös kaupoissa datatalouden käyttö kuluttajaviestinnässä on vielä alkumetreillä.

Luku 3.2: Huoltovarmuus

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.2: Huoltovarmuus

Ei voida puhua, että ruuan omavaraisuusaste on n 80%, niin kauan kuin tuo tuotanto on suurelta osin riippuvainen ulkopuolelta tulevasta tuotantopanoksista. Jos kemiallisten tuotantopanosten tuonti kasvintuotantoon lakkaa, ollaan aika paljon pienemmissä luvuissa. Tämän vuoksi on ensiarvoisen tärkeää lisätä biologisen typensidonnan ja mekaanisen kasvinsuojelun hyödyntämistä. Näistä molemmista on vankkaa kokemusta luomuviljelijöillä.

Strateginen tavoite 1: Riskienhallinta vahvistuu ruokajärjestelmässä

Huomioita ja havaintoja

On pohdittava, millä tolalla on todellinen huoltovarmuus elintarviketuotannon osalta. Maatalouspolitiikka on johtanut siihen, että tilat ovat erikoistuneet tiettyyn tuotantoon, tuotantoyksiköiden koko on kasvanut ja määrä varsin rajusti vähentynyt eli riskit ovat kasvaneet. Työvoima on tiloilla vähentynyt ja yhä enemmän ollaan teknologian varassa, mikä myös lisää

haavoittuvuutta. Jatkajien puutteessa yhä useampi tila lopettaa ruuantuotannon. Miten tämä kehitys saadaan todellisuudessa käännettyä, sillä paletti on todella haasteellinen?

Strateginen tavoite 2: Ruuantuotannon jatkuvuus turvataan

Huomioita ja havaintoja

Nurmipohjainen kotieläintuotanto on todellakin maamme vahvuus ja sen jatkuvuus tulee huomioida. Miten turvataan tuottajien fyysinen jaksaminen (lomituspalvelut, sukupolvenvaihdot), entä henkinen (kannattavuuskehitys, julkinen keskustelu kotieläintuotannon eettisyydestä ja ekologisuudesta..)?

Strateginen tavoite 3: Tuotantopanosten omavaraisuusaste nousee

Huomioita ja havaintoja

Tuotantopanosten omavaraisuuden osalta luonnonmukainen tuotanto on edelläkävijä. Luomuun siirtymistä tulee edistää karsimalla turhaa kansallista byrokratiaa (mm. myyntikasvivaadetta tulee tarkastella kokonaisstrategisesta näkökulmasta, onko se järkevä). Myös luomun hyviä oppeja on tarpeen ottaa käyttöön tavanomaisella puolella - esim. typpilannoituksen vähentäminen biologisen typensidonnan maksimaalisella ja tehokkaalla hyödyntämisellä.

Luku 3.3: Luonnon kantokyky

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.3. luonnon kantokyky

Kasvihuonekaasupäästöt ovat realismia. Mutta onko kulutushyödykkeistä ja ruuantuotannosta tulevat kasvihuonekaasupäästöt ym ympäristövaikutukset todellakin samanarvoisia? Onko 40-luvulla käsin kuokitun turvepellon päästö pahempi kuin kaukomailla tuotetun kertakäyttövaatteen? Kumpiko on ihmiselle välttämätön - ruoka vai uusi hepene tai kännykkä? Kuinka paljon ympäristökuormitusta voitaisiinkaan vähentää, jos tuotettaisiin vai välttämättömiä tuotteita ja nekin mahdollisimman lähellä tarvitsijoita? Toki maataloudenkin päästöjä tulee vähentää silloin kun se on mahdollista, mutt pitäisikö näitä laittaa jotenkin arvojärjestykseen? Voitaishiinko huomioida paitsi kapea hiilijalanjälkinäkulma, myös vaikutukset mm. luonnon monimuotoisuuteen, sosiaaliseen ja taloudelliseen kestävyYTEEN? Onko meillä edes riittävästi tietoa kaikista vaikutuksista, että voidaan tuomita joku asia - tietoa tulee kuitenkin koko ajan lisää - mikä laskentatapa on oikein?

Strateginen tavoite 1: Ruokaketjun ilmastovaikutukset vähentyvät

Huomioita ja havaintoja

Tärkeää on saada yhteinen, luotettava seuranta- ja laskentajärjestelmä, jolla kehitystä voidaan todellisuudessa mitata eikä vain olettaa.

Strateginen tavoite 2: Luonnon monimuotoisuus lisääntyy ja luonnontila paranee

Huomioita ja havaintoja

Luomutuotanto tutkitusti lisää luonnon monimuotoisuutta, joten sillä on vahva sanansa sanottavana tähän strategiakohtaan. Luomutuotannon merkitys monimuotoisuudelle tulee huomioida esim. luomusitoumusehdoissa -> halutaanko hyödyntää maksimaalisesti luomun positiiviset

ympäristövaikutukset vai tuetaanko vain tuotteiden tuottamista. Monimuotoisuuden kannalta rikkaimpia kohteita ovat erilaiset laiduntamalla hoidetut alueet, mikä edellyttää, että märehitjoihin perustuvan kotieläintuotannon toimintaedellytyksiä ylläpidetään (mm. kannattavuus, jaksaminen, osaaminen..).

Strateginen tavoite 3: Ravinnepäästöt vähentyvät ja peltojen vesitalous paranee

Huomioita ja havaintoja

Millä tasolla todelliset maatalouden ravinnepäästöt ovat tällä hetkellä? Peilataanko vanhoihin mittaustuloksiin ja mikä on niiden oikeellisuus? Mitkä ovat kriittisimpiä alueita/peltoja, mistä päästöjä vielä tulee? Paljon on jo tehty mm. lannoituksen tarkentamisen suhteen ja nyt ollaan hyvällä tiellä huomioimassa maan rakenteen merkitystä, joten ei tulisi leimata koko maataloutta ravinnepäästölähteeksi. Tulee keskittyä sinne, missä haasteita vielä on.

Vesitalouden parantamisen suhteen vuokrapellot jäävät usein huonompaan asemaan, kun investointeja ei uskalleta tehdä jatkuvuuden epävarmuuden vuoksi. Löytyisikö tähän yhteistä ratkaisua?

Luku 3.4: Ruokakulttuuri ja hyvinvointi

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.4. Ruokakulttuuri ja hyvinvointi

-

Strateginen tavoite 1: Kotimaisten elintarvikkeiden käyttö lisääntyy ja ymmärrys ruokajärjestelmästä vahvistuu

Huomioita ja havaintoja

Ruokatietouden lisääminen perusopetukseen on tärkeää ja erityisesti sen konkretisoiminen itse tekemällä eikä vain teoriassa opiskelemalla. Omia havaintoja ja hoksautusta siitä, mistä ruoka tulee. Julkisuuden henkilöiden näyttämät esimerkit ja julkisten ruokapalveluiden hankintaresurssit (päättäjien tietämys ruuan merkityksestä terveydelle ja koko yhteiskunnalle) sekä tarjonta vaikuttavat.

Liian vähän käydään keskustelua siitä, mikä ero on Suomessa ja muualla tuotetulla ruualla liittyen esimerkiksi kasvinsuojeluaineiden käyttöön tai elintarvikehygieniaan. Samoin luomutuotannon ja tavanomaisen tuotannon ero on monelle hämärä.

Strateginen tavoite 2: Mahdollisuus terveelliseen ruokaan lisääntyy

Huomioita ja havaintoja

Terveellisen ruuan ohella tulee muistaa myös kotimaisuus - mitä me voimme tehdä oman maan raaka-aineista. Missä ja mistä kaupan kasvispohjaiset ruuat on tehty - mikä on niiden kotimaisuusaste? Miten se näkyy kuluttajalle, jotta hän voi tehdä valintoja? Ravitsemussuosituksissa tulee ottaa huomioon myös se, miten suositukset saataisiin mahdollisimman pitkälle toteutettua kotimaisella ruualla. Jos suositellaan sellaisia ruokia, joiden tuotanto Suomessa ei ole mahdollista (esim. soijapohjaiset), viedään pohjaa pois omalta tuotannolta, mikä taas vähentää sen kannattavuutta ja edelleen pienentää omavaraisuutta sekä huoltovarmuutta.

Strateginen tavoite 3: Ruoka on osa rikasta ja elävää ruokakulttuuria

Huomioita ja havaintoja

-

Strateginen tavoite 4: Yhteisöllisyys ruuan ympärillä kasvaa ja vahvistaa hyvinvointia

Huomioita ja havaintoja

-

Luku 4: Kehitettävät valmiudet

Huomioita ja havaintoja lukuun 4 Kehitettävät valmiudet

Hyvä, että hallinnon roolia halutaan muuttaa enemmän aktiiviseksi mahdollistajaksi!! Tässä voidaan ottaa oppia esim. siitä, miten Tanskassa on hallinto aktiivisesti edistänyt luomutuotantoa.

Muuta kommentoitavaa

Muita huomioita strategiasta.

Strategia ei voi jäädä irralliseksi tai erilliseksi visioksi, vaan se on tiiviisti sidottava jo olemassa oleviin eri toimeenpano-ohjelmiin ja strategioihin. Onko strategian rakentamisessa huomioitu esim. Luomu2.0-toimeenpano-ohjelman ajatukset?

Ja strategian lisäksi on ryhdyttävä mahdollisimman pikaisesti myös konkreettisiin toimenpiteisiin, joilla tavoitteisiin päästään. Alkutuotannon toimijoiden ikärakenne ei anna meille montaa vuotta pelaikaa.

Strategian toteuttamisen käytännön askeleista tulee käydä yhteistä keskustelua ja sitouttaa eri toimijat toimenpiteisiin. Mieluiten kannustinten avulla.

Tuominen Pirkko
ProAgria Itä-Suomi ry - Luomuasiantuntija